

voventis absentia, ac expensis commoratio-
nis in loco peregrinationis, temporisque spa-
tium, quod sufficit in peregrinatione inten-
dum, haberi pro oculis debent. In his omni-
bus sicut minima morositas declinanda est, ita
quaque pupilla officiantis vitari debet, & ad
prudentis economia leges omnia tanta revo-
canda, ut communiter. Autores docent, po-
tissimum Suarez.

VII. Quinta regula. Necesse haud est ut
votum personale in personale, & reale in rea-
le commutetur, quamquam id congruum, &
expeditum sit, dum commode potest commu-
tar talen levare regulam. Hoc colliguntur
ex cap. II. de voto, ubi votum peregrinationis
Hierofolynitanus, quod est personale, in
votum eleemosynae, quod est reale, commu-
tatum legitur. Ratio quoque clara est. Quippe
in votorum commutationibus cultus Dei,
& spiritualis voventis utilitas consideranda
est. Hec autem duo aequi reperiuntur posse
in actionibus personalibus, ac realibus. Non
est ergo attendenda aequalitas mathematica,
sed moralis: quae prout magis vel minus pro-
movet divinum cultum, magis aut minus
apta est ad constituantem aequalitatem cum
priori materia.

VIII. Sexta regula. In votorum conditiona-
lium commutatione considerandum est quan-
tum contingens sit eventus conditionis, dum vo-
tum conditioni illigatum commutandum est in
absolutum. Vovitili e. g. erogare decem
aureos in eleemosynam, si natus salva per-
venierat ad portum. Petis ante adventum na-
vis, votum commutari in absolutum. Prout
magis vel minus probabilis est adventus navis
in portum, poterit augeri, vel minus quanti-
tas eleemosynae. Si dubius sit adventus,
degen in quinque; si valde probabilis, in
septem circiter commutare poterit, scilicet fit in
contra dictationis, in quo maius exigitur
prestum, prout magis incertus est eventus.
Vovitili Religionem, si patet incolimus
ex infinitate evalerit. Petis commutari vo-
tum, antequam pater fatus fiat. Tunc com-
mutandum est in maius, aut minus omnis,
secundum quod maius, aut minus est paten-
te vita periculum. Si votum conditionale
commutetur in aliud conditionatum, & con-
ditiones sint aequae dubiae; in equealem
matrem commutatio facienda est. Si vero magis
certa condicio adiciatur, materia que sub-
stitui debet, minuenda est. Si commutatio
faciat, conditione impleta; tunc commutatio
feri debet in aqualem materiam: quia votum
abolutum in aliud absolutum commutatur.

Idem dicendum est de voto penitenti, si com-
mutandum sit post peccata contra factam: tunc
enim votum evitabit abolutum, aque adeo
regule commutationis voti absoluti servandu-
rum. Quando autem votum commutandum
est, peccata nondum contra facta, tunc confide-
randa est non solum materia, sed etiam poe-
na. Qui plura de hoc cupit, consulat San-
chez *loc. cit.* nec enim tanti momenti sunt,
ut fuforentur requirant sermonem.

VIII. Ultima regula. In qualibet votorum
commutatione somper spektanda, & pondera-
nda est voventis frumenta, cavenienteque
non multum gravetur, aut periculo transgre-
diende nova obligacionis expeditus maneat.
Facillime est indulgendum, ut commutatio
in ea opera fiat que eidem faciliora evadunt.
Ut, si solitus votens sit ieiunare, preces funde-
re, sacramentum frequentare &c. in eiundem opera vota commutari possunt, cer-
teris tamen circumstantiis spectatis. Quando-
quidem optio exhibenda voventi est, ut ea
fibi felicit orqua non minus sibi gravia viden-
tur. Frequentia sacramentorum est sanctum
illud opus in quod plurima vota commutari
possunt. Cui namque hec non prodest fre-
quentia moderata, v. g. semel in mente,
intemperie de eo perficiendum.

**IX. Exempla quedam votorum commuta-
torum habito ex iure, optimisque Authori-
bus erita.** *Cap. Venientibus de voto*, com-
mutatur votum Hierofolynitanum editum a
quodam puer, cum quo dispensari caufa
iusti erat, in votum eleemosynae, quia voti
vita curriculo unius pauperi providerit. Et *cap.*
Magna, eadem titulus, votum talis peregrina-
tionis ab Episcopo factum commutatur in hoc
ut expensas accessibus, & recessis illucmittat;
itineris vero incommoda, & labores vigilias,
ac frequentibus ieiuniis compenserent.

X. In peregrinatione commutare Autto-
res considerant, utrum iter pedeterrae sit, nec
ne. Si votens pedeterrae peragere debet pere-
grinationem; labore uniusdierum itineris pedet-
teria in unius diei ieiuniis recte commutari
potest decernunt, & duorum dierum in duo
ieiuniis &c. Si iter pedeterrae non fuerit, sed equi-
fre, labore quatuor dierum in unius diei ieiuni-
is optime permittendum esse constitunt.

XI. Animadversio Medina Lib. I. Sum. cap.
xiv. §. 7. reg. 3. quod qui commutare debe-
ret votum ingrediendi. Religionem Dominica-
nam, perpendere deberet onera subeunda a
voventi, nempe quotidianam officii canonicæ
recitationem, ieiuniis septem mensum in an-
nibus singulis, perpetuam a carnis abstinen-
tiam,

nium. Adderem aliquam eleemosynam ero-
sandam pueræ paperi que religiosum sta-
tum amplecti vellet.

XII. Votum faderdoti sufficiunt com-
mutandum esse communiter dicunt in quoti-
dianam psalmorum penitentie: cum litaniis,
vel Officio B. Virg., vel Rorarii recitationem,
in confessionem, & communionem in quin-
dinas singulas, in votum calitatis servande
in facculo, & in obligationem conferendi sin-
gulis mensibus eleemosynam pro una Missa
celebranda. Si votum respuit calitatis, ut
est probabile, ieiunum singulis lexitis feris totu-
rum tempore vix fuerit. Sed in votis similibus fa-
tius erit simul cum commutatione dispensa-
tionem posse ab illis qui facultate pol-
lent eam impertiendi. Quia in tam gravibus
votis vix aetate materia digna subroganda, ut
optime adverbit Sanchez *loc. cit. n. 42.* Et
hac de votis dicta sufficient.

LIBER QUINTUS IN DECALEGUM.

SECUNDUM PRÆCEPTUM TRACTANS.

*Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit
infestum Dominus eum qui assumperit nomen Domini
Dei sui frustra.* Exod. cap. xx. vers. 7.

P R A E L O Q U I U M.

Amplissimam disputationis materiam nobis primum Decalogi præceptum suppeditavit.
Secundum vero argumentum exhibet differendi, non quidem aede valsum, sed mul-
to ob Christianorum pravitatem luftuosis. In istius namque præcepti commentator
quod fuisse calamo verlandum suspicito, ut illud ieiunandum quod gentibus omnibus,
quantumvis feris, barbaris, & incultis, summa temeritate fuit venerationi, magnoque ia-
precio habuit. At o tempora, o mores! Quamvis christiana religio præ omnibus aliis
factis iuramenti sanctificare protrectat; quamvis in extremis dumtaxat eventibus, plur-
ibusque servatis conditionibus, maximaque cautione, & reverentia sanctum Dei nomen
iurupandum doceat: nihil ofectus tanquam est huius lance, & evangelica doctrina abusus,
ut Christianorum plurimi nihil frequentius in ore habeant quam iuramenta, modo in par-
tibus, & contractibus firmandis, modo in rerum emptione, & venditione, nunc in ludis,
& oblectamentis, nunc denique in omni familiari sermone. Haec porro iurandi frequentia
tantam peirandi invenit coniunctitudinem, in IESU Christi legem, & professionem contem-
plationi, ludibrio, & vituperio vel penes infideles exposcat. Nec enim in animis libi
inducere Ethnici valenti, ut credant Christianos verum Deum fide, spe, & caritate cole-
re, ac diligere, cum illos audient sacrosanctum eiusdem nomen passim contemnere, codemque
in omni fere verbo abuti. Veram enim vero, quod uberiorum lacrymarum fontem
depositit, est Calvifistarum quorundam doctrina, qua non iurans consuetudinem ad iussas
rectas.

zeque in iuramentorum uia servandas regulas revocant; sed contra, leges ipsas, & regulas iuramentorum ad pravos peirantem mores accommodant: quod non eo in fenu accipi velim, ut iporum quicquam horrendum periret scelus adprobet; sed ut ita potius falsa, crudeliter benignitate decepti eorum non pauci, cum audiunt in omni fere sermone sanctum Dei nomen iurari, ad plurimos peirantem periculo subducendos, id quod revera iuramentum secundum Scripturas divinas, Patreque sanctos est, iuramentum non esse, sed dicendi formulam huius, vel illius patris propriam, siudare inferiordi intentione, bonaqua fide admittantur. Eftrenis namque, & impotens multorum fluentia divinum nomen sine delectu, iudicio, & iustitia adhibendi Summiatularum pluribus occasionem dedit scribendi, non iurare homines, quamquam admisit. *Per Deum verum esse id quod enuntiant: quoniam vel iurandi animus non habent; vel invocatio Per Deum apud quidam nationes ad patrum loquendi morem reducitur; vel refractionibus mensibus subtrahitur iuramento materia; vel alio, quam illi cui iuratur, intelligit, iuramentum diriguntur.* Hinc Christianorum iurandi frequenta Caluitas non paucos ad laxas opiniones cudentas impulit; iutorum vero opiniones audacieas in iuramentorum uia Christianos fecerunt; at dentique tum ob illorum scribendi laxitatem, tum ob iutorum vanam divini nominis iuratiportem facilius peirantem tam altas egit radices, & tam impune ubique obfirmata vigeat, ut criminis enorimatiam iam fere exuerit. Quapropter, antequam ad iuramenti difficultates enucleandas accedo, de more haereticorum erroris, & quorundam Caluitarum propositiones, partim ab Ecclesia proscriptis, & partim, licet proscriptae non sint, nimium tamen ab honeste evangelica aberrantes, ob oculos ponam. His omnibus tamen primitus operet, quid res ipsa Deus hoc secundum suo mandato precipiat, quidve prohibeat. Plura siquidem in his verbis, *Non assumus nomen Domini Dei tui in vanum, contineatur, que nisi in antecedenis edificatione, oratio, utpote nullo definita orbe, non posset ubique libi confitare, ac recta incedere via.* Primum ergo omniam variam verborum, quibus Deus suum expressit secundum mandatum, significacionem patefaciam; deinde ad positum argumentum verendum accedam.

DISSENTATIO I. DE IURAMENTO.

CAPUT I.

Quo Deus precipiat, quae prohibeat hoc secundo Decalogi precepto, exponuntur.

Tripliencem sensum quo Dei nomen iurari potest, explicat D. Thomas 2. 2. q. lxxxix. in eiusdem questionis proposito his verbis. *De assumptione divini nominis nunc agendum est. Affluitur autem divinum nomen ab homine tripliciter. Uno modo per medium iuramenti ad propria verba confirmanda: alio modo per medium adiuratio- nis ad alios inducendum: tertio modo per medium invocationis ad orandum, vel laudandum. De his tribus & nos, Angelici vestigii ins- tistentes, sermonem habemimus. Ceterum clarius D. Thomas explicat opus. vii. plures modos quibus nomen Dei in vanum iurari valet. Verum quia, dum de iuris iuramentorum formalis nobis sermo erit de illis quoque differemus; ideo ad id quod res ipsa*

*Deus hoc suo mandato precipiat, quodve prohibeat, manifestandum, gradum facimus. II. Lex queque, dum aliquid heri vetat, simul quia prastanda sunt, iubet. Quare, cum Deus prohibeat nomen Iuum in vanum iurari, precipit ut idem sanctum nomen non ob colatur, honoreetur, atque per ipsum sancte inuretur. Duo itaque hoc secundum Decalogi mandatum continet. Primo prohibet ne quicquam faciolandum Dei nomen con temnat, polluat, vane, seu sine necessitate, iurari; atque ne falso, vel frustra, aut temere per ipsum iuret. Secundo iuber nos summo obsequio idem sanctum nomen laudare, & venerari. Hec perpicue docet Catechismus Concilii Tridentini de lectione capitulo. III. sec. 3. *Quae imperat, illa iubet, nomen Dei esse honorandum, ac per illud sanctum iurandum. Hac rufius quoque prohibet. Nemo divinum nomen contemnat, nemo illud in vanum assumat, neve per ipsum aut falsa, aut frustra, aut temere iuret.**

III. No-

DISS. I. DE IURAMENTO.

221

III. Nomen divinum, cui honorem & cultum exhibere iubemus, non accipit dum taxat secundum syllabas, litteraque, seu vocis sonum, sed potissimum iuxta id quod nomine significat. Nomen autem hoc divinum maiestatem prodit, eiusque infinita attributa. Quocumque itaque nomine immensa Dei maiestas exprimatur, nos adhincimur nominibus ita honorem tribuere. Frequenter enim in divinis Scripturis Deus appellatur Dominus, Omnipotens, Excelitus, Altissimus, Rex Regum, Iustus, Pater misericordia, & modicula que alii, sive quibus omnibus, honorandus a nobis est. Quare merito Catechismus Tridentinus loc. cit. sec. 4. reprobat Iudeorum superstitionem his verbis: *Eis his facile colligitur, inanem esse nominum Iudeorum superstitionem, qui, quod scriberent Dei nomen, primitiave non auderent; quasi in quatuor illis litteris, non in re divina, vis esset.*

IV. Tum autem Deum laudamus, & honoramus, cum in omnium confecta illum confitemur, cum illius bonitatem, iustitiam, sapientiam, misericordiamque predicamus; cum rerum omnium auctorem, opificemque illum agoscimus; cum illius legem, & mandata addicimus, & exequi studemus. Divinum nomen honoramus, cum five in propositis, five in adversis eventibus Dei gratias redemus, dicentes cum lob. cap. 1. *Sit nomen Domini benedictum: vel cum David Psalm. xxxiii. Benedic dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo.* Infaper divinum nomen honoramus, cum illius open imploramus, auxiliisque, quo nos a malo liberet, a tentationibus praeferat, forceque, & confantes reddit ad calamitatis omnes ferendas, atque perseverantes in via virtutis efficiat. Deinde nomen Dei colimus, cum Deum ipsum, necesse est cogente, & ad confirmandam incredulis veritatem in teſtem vocamus, iusta illud Deut. vi. *Dominum tuum inimicis, & illi soli servos, ac per mons illius turabis.* Si plura haec de re cupis, confile Natalem Alexandrinum Lib. IV. cap. xv. ubi quo Catechismus Tridentinus loco laudato sec. 5. tradit, fusius explicat.

CAPUT II.

Heretici plures iuram iurantandam, tamquam illicitum, inprobant. Farum ervere resen- tur. Iuramentum actum benevolent, & licitum Christianis, virtutisque religiosis, seu lativa fructu sibi ostenditur.

I. **P**lures recente tum antiquos, tum re-

dammantur, Alfonius a Castro Lib. VII. verb. *Iuramentum.* Antiqui heretici qui iuramentum quodcumque illicerent esse Christiani docuerunt, sunt Albanenses, Bagnoles, seu Baiolenes, Catharites, & Pelagiani. Recentiores vero sunt Valdenses, Pseu- doapostoli, & Wicelithi. Siquidem inter quadraginta quinque propositiones Ioannis Wiceliti damnatas in Concilio Constantiensi sess. xiv. anno 1418. hec reperitur, quae in ordine est 42. *Iuramenta illicita sunt qua sunt ad corrodendum humanos contractus, & contra civilia.*

II. Ut hunc errorem suum praefati heretici evincant, plura tum a Scriptura facta, tum a ratione arcellita momenta promut. Ex Scriptura quidem sacerdotum illud Osee iv. *Nec turaveritis: Vrbi Dominus: & illud Zacheus v. Omnis fuit iudicabilis, & omnis iurans ex hoc similius iudicabatur.* Plura quoque ex Evangelio obriduntur. Primo opponunt illud Matthaei v. *Auditis, quia dictum est antiquis: Non turaveritis, rediles autem Domino iuramenta tua.* Ego autem dico vos non iurare omnino, neque per etiam, quia thronus Dei est; neque per terram, quia se bellum est pedum eius; neque per Hierosolymam, quia civitas est magis Regis. Neque per capitum suum iuraveris: quia non potes unum capitulum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester, *Eis, eis, Non, non.* Quid autem fermo vester, *Eis, eis, Non, non.* Quid autem his abundanter est, a modo est. Quo in textu due prescribuntur. Primo absolute iuramentum prohibetur: id enim significare videatur particula illa *omnino.* Deinde formula firmata a affectione nostris designatur illis verbis: *Sit autem sermo vester, Eis, eis, Non, non.* Quo vero sequuntur, validius iuramenta inhibent: *Quod autem his abundanter est, a modo est.* Iacobus quoque Apolito cap. v. tam etiam emphasi iuramentum proscrifit, ut hoc preceptum ceteris preferre videatur. *Aute omnia autem, fratres mei, nolite iurare neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum.* Sit autem sermo vester, *Eis, eis, Non, non;* ut non sub indicio decidatis. Patres etiam Christianis interdicta esse iuramenta non oblitus indicant. Tertullianus namque Libro de idolatria c. xi. hoc scribit. *Taceo de peri- trio, quando nec iurare quidem licet.* Clemens Romanus, seu Author constitutum apologeticum Lib. VI. cap. xi. Magister nostrarum precipit, ut neque per etiam Deum iuraremus, ut sermo noster firmior, credibiliorque ipso iurando haberetur. Ratione tandem hoc ipsum confirmari potest. Quoniam nequit ho-

mo,

mo, utpote infimi subfelli, Deum in teſtem adducere, potiſſimum ad conſirmandos hu- manos contraftus, paſta, & negotia. Per- ſona enim Dei ſupremi ordinis eſt: idcirco non potest ad haec inferiora commercia fir- manda invocari fine monſtrouſa ordinis per- veritate.

III. Veritas fidei eſt, non omne iuramen- tum prohibitum, vel illicium eſte Chriſtianis. D. Thom. 2. 2. q. lxxxix. art. 2, hanc afſertione tum ſcripturnarum auſchitate, tum ratione, tum Sanctorum exemplis en- cit. Iuramentum in primis ſupte natura ho- neatum demontat ex illius origine, & fine. Ex origine quidem, quia iuramentum eft in-引roductione ex fide, quia homines credunt Deum habere infallibilem veritatem, & univerſalem omnium cognitionem, & proſcriptionem. Ex fine autem, quia iuramentum inducitur ad iufi- ficandum homines, & finiendum controverſias. Deinde offendit Deum ipsum iuramentum precepiſe; quod numquam feciſerit, ſi iu- ramentum ſupte natura illicium eſt. Porro Deut. vi. haec habentur: Dominum tuum iudeas, & illi ſoli ferues, ac per nomen eius turabis.

IX. Conſirmator aſterio Sanctorum exemplis. Apolotus Paulus ad Rom. xi. Deum in teſtem vocavit his verbis: Teſtis enim mihi eſt Deus. Iuramento quoque illius eſt II. ad Corinth. 1. Ego autem teſtem Deum in uoco in anima mea, quod parvus uobis non ueni ultra Corinthum. Quia ad Galatas ſcriptis, iuramento firmavit cap. 1. Que au- tem ſcribi verbis, ecce coram Deo, quia non mentior. Quid plura? Deus ipſa promiſionem Abraham faciā iuramento conſimavit: Per nemetipsum tuari, dicit Dominus, quia fe- ciſti rem hunc &c. Tandem facie Scriptura teſtimoniis accedit conuertuendo, Eccliesia, qua iuramentorum uitium, neceſſariis conditionibus fervatis, ſemper adprobavat, lepui iuramen- tūa exiguit vel ad abuſuandam heresim, vel ad delictorum purgationem, vel ad conſirman- dam pacem, & obedientiam, vel ad finien- das litas, ut teſtatur Paulus ad Hebreos vi. ubi afferit, quod iuramentum ſit omnis controver- ſia fons, & conformatio. Que ſauis deca- rata habentur in titulis de heret., de iure- vandi, & in Conciliis Ephesi. I. & Conſtant. & in titulis de purgat. canonica.

V. Ad argumenta hereticorum, omissis variis reſponſionibus Hieronymi, Bernardi, & aliorum Patrum, ea reponimus quae exhibent Auguſtinus, & Thomas. Illorum enim reſponſia omnibus perebantur. Porro Au-

gellinus de ſerm. D. in monte, Lib. I. cap. xvii. expoñit deſcriptum Matthei teſtum, illum in hiis verbis interpretatur. Ita ergo intelligitur precepiſe Dominum ne iuraretur, ne quisquam ſicut bonum appetat iuſtuandum, & affluſtare iurandi ad periuiriū per conſuetudinem delabatur. Quod propter qui intel- ligit, non in bonis, ſed in uexariis iuratio- nem habendam, refrenet ſe quantum pugnabit, ut non ea uitar, niſi neceſſitate ... Ad hoc itaque pertinet quod ſe dicitur: Si autem termo uellet, Eſt, eſt. Non, non: hoc bo- lius eſt, & appendit. Quod autem amplius eſt, a malo eſt: nagiſ, ſi iurare cogiſis, ſicas de neceſſitate uenire infirmitas eorum quibus aliud iuſtas: que infirmatis, uti- que malum eſt, unde nos quotidie liberari de- precamur, cum dicimus: Libera nos a malo. Itaque non dixit, Quod autem amplius eſt, Iurare eſt ... ſed amalo eſt illius, cuius in- firmitate iurare cogiſis. Hanc eadem reſponſionem prebet Auguſtinus citato Tom. V. Lib. de mendac. cap. xv, ubi eam firmat Pau- li exemplo. Iuravit quidem Apolofus in Epis- tola ſuis, & ſi ostendit quoniam accipien- dum eſt quod dictum eſt. Dico vobis non iurare omnino: ne ſelicitate iurando ad facil- itatem iurandi veniat, & ex facilitate ad conſuetudinem, atque ita ex conſuetudine in- periuiriū decidatur. Et ideo non inventur iurauſe, niſi ſcribens, ubi conſideratio cauſor non habet linguum precipitem. Hasduis diu Auguſtinii reſponſiones adoptat D. Thomas loc. cit. eisque folvit priuim, & ſecondum argu- mentum. Et per haec quoque patet reſponſio ad auctoritatem Iacobī, qui eodem in lenſa ac Matthei loquitur.

VI. Ad Patrium teſtimonia dicimus, illos improbabile ſacile iurandi uitium; nequitum vero negalſe neceſſarium. Verum utique eft haec exceptionem illos non affligat, quo- niam id neceſſe minime erat; quemadmodum nre Chriſtū hanc exceptionem declaravit ut animadverſit Soto de uift. & in Lib. VIII. art. 2. Cum enim tunc reprehenderent homines ob affuetudinem propenſos ad iurandum, idcirco ad inſtituendum eorum minime pertinebat eſdem doceſe, aliquando licitum eſt iurare: id ſiquidem erat per ſe maniſtum. Hoc ipsum nobis paſſim firmit, qui dum uitium aliquod redigimus, & impo- bamus, non ſemper oppolitam virtutem expli- canus. Hinc interpretationem firmit Auguſtinii doctriña, quam, non tamquam proba- bilium, vel recenter inveſtigat, led tamquam communem, nullique controverſia obnoxiam,

grat.

prefbet. Ad rationem autem dicitur, non po- iuāndi, ſive res ſit teſtio, ſive gravis. 26. Si quis vel folus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propriis ſponsis, ſive recrati- nis cauſa, ꝑ pro quoquacumq; alio fine, iurē ſe non ſcire aliquod quod revera fecit, intelligi- do intra ſe aliquid aliud quod non fecit, vel altaria viam ab ea in qua fecit, vel quodvis altia additum verum; revera non mentitur, nec eſt periuiriū.

27. Caufa iuſta utendā biſ amphibologis eſt, quoties id neceſſarium, aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, reſ familiare tuendas, vel ad quilibet alium virtutis actum; ita ut ve- ritatis occidentio censetur tunc expediens, & buſtios.

28. Qui mediante commendatione, vel mu- nere ad magiſtratum, vel officium publicum promovit, poterit cum reſtrictione mentali preſtere iuramentum, quod de mandato Regis a ſimilbus ſolit exigi, non habito regredi ad intentiones exigentis, quia non tenetur fati- crimen occidere.

II. Nihil in preſentia de recentibus pro- pofitionibus dicimus, quoniam in sequentibus de eisdem fulis diſferemus, variolque lenſus quos exadē admittunt, expōnemus, & omnia que pro plena earundem cognitione neceſſaria ſunt, explicabimus.

C A P U T IV.

Recentioriſt propositioſes laxa, ſeu improba- biles, quas non pauci Caſuſiſe docent.

SACRUM iuſtuandum ad hominā federa, ſpaſta, & commercia firmita, ut di- cūt eſt, adhibetur. Ad hoc lacramentum, tamquam ſupremum, & quaſi diuinum iudicem, & contendentes in foro, & bellan- tes in cariſ, & cuiuque feſta, ac religioſis homines funimo oblegio accedunt, ut diſ- fidia compontant, ut mitiam amicitiam fo- veant, conſimmentque, ut controverſis finem imponant. Scelitus habent qui iuranti fidem adhibere reculat. Nemo ergo non vider, ſtriſto in lenſu interpretandum iuramentum eſt, non modo ob reverentiam Deo debitam, verum etiam ne apud homines viſefat, par- que fiat, perdatque veritas in diſcremen- tis. Sunt autem leuentes, quas iuxta ordinem quo in decreto pontificio recentiſt, illuc transiſtib.

L Nter lexagintaquinque propositioſes quas anno 1679. damaſcius Innocentius XI. quatuor, ſeu quinque (una namque ad amphibologis direc- pertinet) iuramenti materialiſt iuſtificant. Sunt autem leuentes, quas iuxta ordinem quo in decreto pontificio recentiſt, illuc transiſtib.

24. Vocare Deum in teſtem mendaciſt levi- non eſt tanta irreverentia, propter quam velit, ꝑut poſſit dannare hominem.

invol-

involunt, que amphibolegii, & equivocationibus uti docent in iuramentorum ulla, quia denique iurato confuetudinem facilius excusat. Ne lector istarum opinionum lenocinis decipiatur, congruum duxi sententiam omnium, sed quareundam dumtaxat propositionum, qua *iuris iurandi leges nimium laxare* videntur, sub initium disputationis de more res texere, illumque ob oculos ponere.

I. „ Per quacumque verba, etiam expressum iuramentum continentia, iuraret in foro conscientie omnino leniper attendenda est mens & intentio iurantis ad disgnocendum, aut vere iuraverit nec ne. Aut enim positive quis intendit invocare Deum in testem, aut positive negative se habens, vel ignorans praetendit ab invocatione Del. Si primum, certum tempus est iuramentum. Si secundum, certo non est iuramentum in foro conscientie, sed tantum mendacium, si falsum sic offeratur. Si tertium iterum non est iuramentum, quia ex ipso Deus non invocare ne teſtis; aliquam semper iurarent, & sepius perirent, qui ad fungula fere verba efficiunt illud suum Per Deum, per sacramentum &c. Unde confessari audieris penitentem, falso iurasse, & accipiendum, non statim penitentem censere debet, sed interrogare, an intendenter Deum invocare in seſtem, & quidem futiliter. Et longe Iep̄istime prehendet, non sufficere iuria, sed tantum mendacium ex materia sua dividenda aliquando officiosa, aliquando iroſa, & sevitalia. “ P. Patritius Sporer trac̄i. IIII. in p̄cep̄. Decal. cap. I. sec. I. n. 9. pag. 203. Neque cum iurans se falsa iuratio telatur, ei fides habenda; sed interrogandus, utrum quando Per Deum affirmavit rom ita esse, intendenter Deum invocare in seſtem, & quidem futilitatem?

II. „ Per quacumque verba, etiam per spiculae Deum continentia, multo magis dubia, emituntur iuramentum, erit omnino, & tempus in foro conscientie ad intentionem iurantis attendendum, si velimus deprehendere, an vere iuramentum sit. Vel enim, quacumque tandem verba proferantur, intendit quis primo positive invocare Deum, vel secundo positive non invocare, vel tertio (five quia non adverterit, five quia nescit) preſcindit ab eiunimodi invocatione: hoc est, nec intendit, nec non intendit invocare. Partitio videtur adiquata: continet enim contradicitoria, & precisionem ab ipsis. Iam si primum,

certo erit iuramentum, ut ex se patet. Si secundum, certo iuramentum non erit, ut facient communiter Doctores... Licit enim ego dicam: Iuro per Deum, si nomine per haec verba Deum ut testem mei dicti implorabo, utique non implorabo, nisi valde materialiter, huius platicus a magistro edictus verba project. Certe in Sicilia ignobilis viri unoquaque verbo *Par Dio* iurant. Quis autem dicat eos ignobiles ve- quid significat illud *Par Dio*? Videatur autem ex ea notione significare per Deum. Denique si tertium, certo item iuramentum non erit, quia non invocat Deum. Cum enim hic abſrahatur ab invocatione, clare appareret invocationem non exhibere. Thos. Tamburinus Lib. III. in Decal. cap. I. n. 3. pag. 78. Felix Petotels Tom. I. part. II. de 2. p̄cep̄. Decal. cap. II. n. 1533. pag. mibi exi. Vide infra cap. VI.

III. „ Ad veritatem iuramenti affortiori exigitur, & fatis est, ut iurans ita rem fe habere arbitretur prudenter, & non leviter coniusta duſsus, sed certa, aut verisimili, atque probabili... Tamburinus tamen adit, quod ad iurandum non sufficiat qualibet probabilitas; sed ea quae ad certitudinem moralam faciendam pertinuerat, necessaria sit. Sed certe qualibet probabilitas facit moralē certitudinem, ut lape diximus cum cura communī. Unde, ut bene sit PALAUS, sufficiet, si prudenter, hoc est secundum probabilitatem rationem, ita esse arbitreut. “ Leander a SS. Sacram. trac̄. I. de iuramento disp. VII. q̄uest. IIII. pag. 4. Quod qualibet probabilitas faciat moralē certitudinem, est propofitio quae in altera ab Ecclesia damnata continetur. Sequitur ex hac doctrina, ut quicunque valeat eamdem rem iuramento aut adſfirmare, aut negare. Vide infra c. IX. n. 5. §. 4.

IV. „ Iuro v. g. per Deum me hac nocte non dormiriſſe, intelligendo reſumptionem: me non habere pecuniam, intelligendo, quam tibi elargiri volim; uxorem, vel maritum matrimonii leges non frigide, intelligendo manifeste; non deberi a me nisi centum, intelligendo, ita ut non possum ea mihi comprehendere cum aliis centum quia in misi debes.

Reip. licet, idem docent (nempe Leſſius, Caſtopalaus, Rebellus, Bonacina) & doceunt paſſim, praetendendo tamen a domino quod dolio hoc iuramento iniuste faciem, etiam si quis non fit regatus iurare, sed se offerat. Thos.

DISS. I. DE IURAMENTO.

225

Tamburinus Lib. II. in explic. Decal. cap.

I. §. 2. n. 1.

V. „ Rosatus a judge de delicto, quod faciem sub opinione probabilis non tenetur manifeſtare, ut si loquimur de iuramento probatio, negare potest se illud comiſſum, & subintelligendo in carcere, vel ad dicendum.... Inimo potest se offerre ad fieri iurandum, quando id opus esset. Antonius a Spiritu laſto trac̄. II. de iuram. disp. I. sec. 9. num. 53. pag. 142.

VI. „ Mulier quis adulterium commisit, potest sub iuramento negare se commississe, subintelligendo, ut manifeſtare teneatur. Idem ibid. n. 54. pag. 143.

VII. „ Mercatores qui non possunt iustum

pratum ab emporibus obtinere, nisi iurent tanti, vel tanti fibi mercem stare, cum de facto non slet, iurare quidem potest tan- ti fibi stare, subintelligendo computatis o-

mnibus expensis, vel tanti fibi stare cum alia merita quam habent domi, vel alibi emerant. “ Caſtopalaus trac̄. XIV. disp.

I. punt. 7. Leſſius Lib. II. cap. XIII. dub. 9. n. 4. Leander trac̄. I. disp. XIV. q. XXVII.

Candidus disp. I. art. 3. dub. 14.

VIII. „ Ideo dicendum de emporibus, qui ne cogantur emere mercionima a mer-

citoribus lupri iustum pretium, adſtrinxeruntur, res ab aliis minoris emife,

vel fibi offerti minori pretio, ut vendito-

res defendant ad iustum, vel infinitum pre-

tiuum, intra iustum tamen, mente conci-

piendo res minoris emife, vel fibi obla-

tias minori pietio, quas alio tempore eme-

runt. “ Candidus disp. XXVI. art. 4. dub.

12. Leander trac̄. I. disp. XIV. q. XXVII.

Palauſ, Bonacina, Rebellus, & alii penes Leandrum. Vide infra dis. IV. c. IV. n. 15.

IX. „ Etiam si rogans omnem aquivo-

cationem vellet excludere, & ultra iuramen-

tum de re facta, petat iuramentum deca-

lumnia, exigatque iuramentum dicendi ve-

ritatem lincera ab ilia aquivocatione,

adhuc poteris iurare amphiboliogico iura-

mento, & refractione facta: quia subin-

telligere potes, te iuraturum ab ilia aquivo-

catione iniusta. Nulla enim proposicio

tam ampla sumi potest, quia aliquam re-

strictiōne babere posſit in mente. “ Caſ-

topalaus trac̄. XIV. disp. I. punt. 7. n. 17.

pag. mibi xi. Leander trac̄. I. disp. XIV. q. XXVII.

& penes illos Sanchez, Bonacina,

Suarez, Leſſius, Trullench, Diana; & alii eiusdem recentis Theologis. Vide infra dis.

IV. cap. IV. §. 15.

Conc. Theol. Tom. III.

X. Titius, qui inducit testem ad iurandum falso, quod testis putat esse verum, non peccat, licet ipse Titius sciat esse falſum. “ Petrus Hurtado, Diana, Tancrēdius apud Tamburinum, qui hanc opinionem probabilem incipit Lib. II. cap. I. §. 6.

n. 7. pag. 80. P. Mattheus Moya Tom. II. ad trac̄. II. disp. I. q. VII. num. 2. pag.

116. Ego puto in praxi feciū. Probabilem dixerunt Tamburinus, Diana, Leander, Hurtado, & alii similes: feciū incrementum adiecit P. Moya. Vide dis. yr.

VI. „ Mulier quis adulterium commisit, potest sub iuramento negare se commississe, subintelligendo, ut manifeſtare teneatur. Idem ibid. n. 54. pag. 143.

VII. „ Mercatores qui non possunt iustum

pratum ab emporibus obtinere, nisi iurent

tanti, vel tanti fibi mercem stare, cum de

facto non slet, iurare quidem potest tan-

ti fibi stare, subintelligendo computatis o-

mnibus expensis, vel tanti fibi stare cum

alia merita quam habent domi, vel alibi

emerant. “ Caſtopalaus trac̄. XIV. disp.

I. punt. 7. Leſſius Lib. II. cap. XIII. dub.

9. n. 4. Leander trac̄. I. disp. XIV. q. XXVII.

Candidus disp. I. art. 3. dub. 14.

VIII. „ Ideo dicendum de emporibus, qui ne cogantur emere mercionima a mer-

citoribus lupri iustum pretium, adſtrinxeruntur, res ab aliis minoris emife,

vel fibi offerti minori pretio, ut vendito-

res defendant ad iustum, vel infinitum pre-

tiuum, intra iustum tamen, mente conci-

piendo res minoris emife, vel fibi obla-

tias minori pietio, quas alio tempore eme-

runt. “ Candidus disp. XXVI. art. 4. dub.

12. Leander trac̄. I. disp. XIV. q. XXVII.

Palauſ, Bonacina, Rebellus, & alii penes Leandrum. Vide infra dis. IV. c. IV. n. 15.

IX. „ Etiam si rogans omnem aquivo-

cationem vellet excludere, & ultra iuramen-

tum de re facta, petat iuramentum deca-

lumnia, exigatque iuramentum dicendi ve-

ritatem lincera ab ilia aquivocatione,

adhuc poteris iurare amphiboliogico iura-

mento, & refractione facta: quia subin-

telligere potes, te iuraturum ab ilia aquivo-

catione iniusta. Nulla enim proposicio

tam ampla sumi potest, quia aliquam re-

strictiōne babere posſit in mente. “ Caſ-

topalaus trac̄. XIV. disp. I. punt. 7. n. 17.

pag. mibi xi. Leander trac̄. I. disp. XIV. q. XXVII.

& penes illos Sanchez, Bonacina,

Suarez, Leſſius, Trullench, Diana; & alii eiusdem recentis Theologis. Vide infra dis.

IV. cap. IV. §. 15.

P. Conc. Theol. Tom. III.

sic desperare victoriam; ideo urgendi non sunt ad prefatam confuetudinem evellendam. An haec doctrina quid fanemolum oleat, vide *diss. vii. cap. v. & vi.*

XVI. Qui vero habet confuetudinem tam iurandi, quam mentiendi, non tamen coniungendi iuramentum cum mendacio, si quories iurare, advertenter iurat, & procurat non coniungere cum iuramento mendacium, neque tenetur sub mortali talem confuetudinem extirpare. *P. Dominicus Viva Tom. L. part. ii. q. vii. art. 7. nro. 3. pag. 56.* eadem plures alii docent. *Vide diss. vii. cap. v.*

XVII. P. Ferdinandus Castropalau Tom. III. tract. xiv. disp. i. puer. 7. num. 4. Si enim aliquis caufa honesta occulatur veritatem intercedat, qualis est, si ad tuam tuorumque iahutem, honorem, reum familiarem iuendat convenienter occultatio; aut si convenienter, non annuers interrogatio; tibi infulce; nullam culpam committit sic amphibolice iurans. Quod verum habet, etiam non rogatus iures, fera te oferas ad iurandum; si tamen iurandi, occurrande veritatem honesta caufa intercedat.

XVIII. Rogatus de delicto, quod saltem sub opinione probabili non teneris manifestar, vel ex eo quod non iuridice rogari, vel ex eo quod tibi grave documentum ex manifestatione provenit, negare poteris te scie, subintelligendo in carcere, vel ad dicendum. *Idem ibid.*

XIX. Rogatus ac promiseris matrimonium, a cuius obligatione secundum optimationem probabilitate immunis es, iurare poteris non premissis, subintelligendo, ut tenearis. *Ibid. n. 5.*

XX. Exemptus probabilitate a gabellis solutione, iurare poteris, te non portare talentum, aut talen rem, *et pro portis*, subintelligendo, ita ut gabellam debebas. *Idem ibi.*

XXI. Mercatores qui non possunt in sum pretium ab emptoribus obtinere, nisi iurent tantum, vel tibi sibi mercemflare, cum de facto non sit; iurare quidem possunt tanti sibi flare, subintelligendo computatis omnibus expensis; vel tanti sibi flare, subintelligendo cum alia mercede quam habent domi, vel alibi emerant. *Idem ibi.*

XXII. Pro supra dictis est maxime ad vertendum, utenitem aliqua ex dictis amphisbiologia debere scire, saltem in genere

se posse absque mendacio veritatem tegere. Non tamen opus est, in particulari, evocare medium quo debet tegi. Quocirca, si intendat iurare ex sensu quo vir dictus verum reperiet, & ictat verum reperiri posse, sufficiat ad excusationem peririi. *Idem ibi.*

XXIII. P. Dominicus Viva in Comment. tract. xxvii. Innoc. XI. Quando tamen non occurrit *commoda* equivocatio, aut *restrictio* externa, si causa sit gravis, suffici possumt ubi duplicit scientie causa obviari veritatem occurrere, non animo decipiendi, sed *solum* permitting *deceptionem*.

XXIV. Confraternarius, ut in peierando, esti fape promittere, & emendatus nunquam fuerit, ab illo potest, dummodo pro dolore habeat, & emendari promittat. *P. Tercelias Tom. I. Sum. tract. iii. disp. i. cap. 11. sec. 1. num. 105.* Laudat Palau, & Bonacinan.

XXV. Esti verba secundum se aquivoce non sint, nec nisi verum sensum habent, nihilominus ratione circumstantiarum loci, temporis, officii, interrogantis, & respondentis & restrictio, quia alias esti pro mente, fieri potest, factibilis, & a mendacio, & penitus excusari, & cum iusta caufa eius ultius licetus fieri. *Idem consult. 23. n. 134.*

XXVI. Inimo nec opus est quod iurans, vel attempans cognoscat specifcum modum quo veritatem celare possit. Sufficit enim praecepit pro indoctis, quod esti verbis negantibus utatur, in animo addat, Volo veritatem celare, quin mentiar, vel per iurem ex modo quo Doctores id fieri posse docent. *Idem ibi n. 188. citat Sanchez, Suarez, Castropalau.*

XXVII. Similiter non estis plurimum veniale mendacium, dicere una ablatu 1, cum vere nihil erit. *P. Thomas Sanchez Lib. III. in Decal. cap. vi. n. 3.*

C A P U T V.

Quid sit iuramentum. Variae iurandi formulae exponentur.

I. **U**ramentum definitur a D. Thoma 2. 2. q. lxxxix. art. 1. quod sit invocatio divini nominis ad fidem faciendum, aut pronitionem firmandam. *D. Augustinus ab ipso D. Thoma relatus loc. cit. definit iuramentum his verbis ier. xxviii. de verb. Apol. Quid est iurare per Deum, nisi, testis est Deus? Differt ab oratione: quia per hanc peti-*

D I S S. I D E I U R A M E N T O.

77

petitur divinum auxilium: per illud autem potitur ut veritas manifesteretur. Quare curpiter aliud Franciscus Bedeus Lutheranus, qui in iuis *Infl. Theol. Moral. P. II. cap. III. q. 5. §. 10.* efficit, *Deum hic non spectari ut testem, quasi instaurandum sit testimonium Dei, aut quod Deus ipse de veritate iurantis reflectetur.* Error Lutherani itius seipso corrigitur. Iuramentum a iure dicitur: quia, inquit idem Angelicus, quasi pro iure introductum est, ut pro vero habeatur id quod sub invocatione divini testimonii enuntiatur. Aliqua enim sunt facta vel occulta, vel contingentia, quae humano testimonio probari nequeunt: ideo, ut divino testimonio, neceſſit cogente, confirmantur: iure flatum est neceſſitatem in factis divino testimonio firmantes adhibentur.

II. Iuramentum, iurandrum, & iuramentum synonyma sunt. Ex Scriptura quidem etiam pro eodem iurari iurandum, & iurandrum, iuxta illud Zacharie Luc. 1. *Iurandrum, quod iuravit ad Abram patrem nostrum datum se nobis.* Sacramentum quoque nuncupatur tam in Scriptura, quam in iure, ut contit ex cap. *Qui lacramentum xxii. qu. iv.* Et quamquam facientiam vocabulum aliis magis proprium significatus habeat, ultraparum tamen etiam pro iuramento: quia et illud signum est reliquæ, nempe infallibili veritatis.

II. Ad clarioram date definitionis intelligentiam D. Thomas loc. cit. in respon. ad 1. animadvertisit, non duplicit testimonio divino nisi potest. Primum testimonio quod Deus tam dedit in Scripturis suis, cum testum, i.e. auctoritatem facit Scriptura allegamus ad aliquam veritatem probandam: quod dum facimus, nullo modo iuramus. Secundo, cum imploramus testimonium ut exhibendum, nempe ut Deus veritatem illius facti manifestet in eius confirmatione eius testimonium invocamus: & hoc modo iuramus. Potro, dum in testim Deum invocamus, ut affectiones nostras confirmaret, non intendimus ut Deus stolido prodigio seu miraculo affectiones nostras sua auctoritate confirmet, & manifestet: quod qui faciat, Deum tentat, sed potius tantum ut Deus dictis, nostraris testimonium cum adiutor, & veritatem revelet, quando sibi placuerit, in vita, vel in morte, in hoc, vel in futuro statu.

IV. Divinum testimonium duobus modis invocari potest. Primo *expresse*, cum Deus ipse in testem assertur: secundo *tacite*, quan-

do creaturarum testimonium ena peculiari respectu ad Deum invocatur: quod clarius infra explicabitur. Utroque autem iuratur, quia utroque modo divinam testimonium imploratur.

V. Hec divini testimonii invocatio fieri potest *verbis*, ut si ore proferas, *Iuro per Deum;* nuto, ut si interroganti, utrum *per Deum iures*, oculis, capite, vel aliquo gelu annulas; factio, ut si nisi offeratur iuramentum cum libro Evangeliorum, & libram ipsum tangas, etiam nihil proferas, iurare celeris, *mente*, ut si intra annuum tuum iures te aliquid facturum, virtute religiosum ad id præfundum adstringeris in foro interno; ut vero in foro externo obligeris, neceſſe est ut uno ex tribus de scriptis signis iuramentum enuntiatur extrinsecus manifestetur.

VI. Si quis iuraret, librum Evangeliorum tangendo, ac poties deprehenderet librum illum omnino profanum, fuisse, verum efficeret iuramentum, illudque observareret debet, quia diversitas materialis foret, quoties iurans per facia Evangelia iurare intendebat. Contra, qui iurat per fallidos deos, iuramentum non facit: quia iolas verus Deus meretur sibi ab hominibus fidem praefari.

Variae iurandi formulae.

VII. Quoniam verba quibus iuramentum profertur, determinata non sunt, sequitur plurimas esse iuramentorum formulas. Ad triplex genus omnes revocare possumus. Primi generis sunt que juxta communem sensum, & acceptiōnem iuramentum, seu divini, & illius iuramenti invocationem continent; quae in omni foro pro iuramentis habentur, nisi manifeste contet de contraria intentione illius qui calidē pronuntiat. Secundi generis sunt que in communī acceptiōne divini testimonii affunctionem non continent; quae pro iuramento non habentur, nisi qui illas profert declarat se illis verbis iuramentum edere volunt. Tertiū tandem generis sunt que ambiguae sunt, quae aliquando iuramentum continent, aliquando non, iuxta variū modum quo illae proferuntur. Exemplis res clarior aparet.

VIII. Primi generis sunt *Iuro per Deum*, *Mibi Deus testis est*, *Vixit Deus*, *Testem invoco Deum vivum*. Nec tamen neceſſe est ut ultrapet verbum *iuro*; sed latiss est confirmatione dicta *per Deum*, *per fidem Dei*, *per fidem Christi*. Ad hanc quoque claffient reducantur iuramenta que sunt per creatu-

P 2 ras,

ras, ut cum dicitur, *per celum, per terram, per animam meam, per Angelos, per B. Virginem, per Sanctos &c.* Hic tamen advertas velim, quod creaturarum testimonium multipliciter invocari potest. Primo tamquam argumentum infallibilis veritatis, & hoc invocatio blasphemia foret, quia solus Deus infallibilis est. Secundo creature rationales invocari possunt, tamquam per quodam peculiari auctoritate orante, ut fidem faciant dicta nostra, absque respectu ad Deum; & hie invocatio non continuit iuramentum, quenadmodum non iuramus, cum homines viventes in testes vocamus. Tertio creature in testimonium veritatis appellantur, quatenus in eis maxime Deus splendet, habentque ad Deum peculiares relēctum, & earum invocatio Dei memoriam in nobis singulariter excitat, ut cum iuramus per evangelia, per tempora, per altaria, per celos, per terram, per elementa. Secundum dicendum, cum iuratur per creature infinitas, vilesque, ut si quis iuraret per suam barbam, per suos capillos, per suum canem &c. non esset verum iuramentum. Licer enim omnes sint creature Dei, & his tamen iuxta communem acceptiōem non splendet modo peculiari divina maiestas. Si quis tamen invocando has creatureas, Deum simul in oblique nominaret, iuramentum foret; ut si quis diceret, *Per hunc Dei patrem, per Dei ignem, per aerem Dei, per humum Dei lapidem, per hanc creaturam Dei.* Quoties namque Deus sive in recto, sive in obliquo callo appellatur in teles, iuramentum profertur. Ad hanc pariter cladem revocantur sequentes formulae: *Sic Deus me adiuvat, ita fide Iudei m' auxiliavit, duxerit me aripiat, moriar, personam, si non est nisi.* Hac iuramenta sunt exercatoria, & reddunt hunc sensum: *Deus me non adiuvet, si verum non est quod profero: morti, duxerit me traduci &c.*

X. Ad secundam cladem revocantur sequentes formulae. *In rei veritate, per fidem meam, in fide mea, in fide boni viri, per fidem viri probi, per meam conscientiam, in mea conscientia.* Eiusmodi formulae secundum communem excommunicationem vim iuramenti non habent. Nisi ergo qui eas proferet, habeat expressam intentionem iurandi, iuramenta non sunt. Si quis tamen relata verba preferens intenderet Deum in teles vocare, iuramenta forent. Iuramenta pariter non esse affirmant communiter Auctores que loquuntur: *Per fidem boni Christiani, in fide Christiani, in fide Religiosi, per fidem Sacer-*

dote, vulgo, Da Christiano, alla fide di Cristiano, da Religioso, da Sacerdote, infide di Sacerdote. Quia, inquit, in his expressiōibus fides divina non invocatur, sed humana; efficiuntque hanc sententiam: *Ea veritate loquor qua bonus Christianus, bonus Sacerdos loqui debet.* Sic Salmanticensis tract. XVI. cap. II. punct. 3. num. 23. ubi plures citant Auctores, & respiciens Cauitatis communis est. At, si id quod ego sentito, candide fateri debeam, nullo modo permittendas semper Christiani eiusmodi expressiones in communi locutione. Nec enim ratio mihi suppetit que prefatae formulas a vi iuramenti liberare valeant. Communiter Theologi admissi, quod iurare per res facias, puta per temple, per altaria, per reliquias Sanctorum, si verum iuramentum. Quid ergo iuramentum erit dicere per fidem Christiani, Religiosi, vel Sacerdotis? Non ne facrum est sacerdotium, facer religiosus, & Christianus status, feni Christiani, & sacerdotalis professio? Si quis dicat, *per habitum, seu vestem hanc D. Petri, D. Francisci, D. Dominici,* secundum omnes sunt iurati. Cur ergo non iurabit, si dicat, *da Sacerdote, seu per Sacerdotis gdem?* Vereor subinde ne Auctores laudati idcirco interpretentur recentias formulas iuramentorum non contineant, quia homines paliū illas usurpant; & ne penurī reor plurimos damnant, illos minime iurare docent. Nec enim raro accidit, vitios horrore subtilia, cum homines virtus subducneantur. Non inscius, iuramenta plurimum ab intentione penderunt iurantis. Sed, quando locutiones vim iuramentum produnt, eti defensū vel intentionis, vel confiderationis exculpare, vel diminuere valeat præteritam malitiam, non excusat tamen aut Confessarius, si omittat penitentes obligare ad lingue custodiā, aut penitentes, si a prefatis formulis ablinere non conetur. Accedit quod communiter homines pro iuramento accipiunt similares expressiones: *per fidem Sacerdotis, Religiosi; vulgo da Sacerdote, da Religioso.* Hac tamen que de his tribus ultimis formulis, videlicet per fidem Religiosi, Sacerdotis, & Christiani, diximus, non adeo manifesta nobis sunt, ut contraria, communiq̄e opinionem improbemus: sola significatione moralis certitudine a communi rectioni Auctorum sententia recedere quandoque nos cogit: *qua certitudine sublata, communi & nos accedimus opinioni.* Et quia talē certitudinem circa rem hanc nunc nobis non adesse fatemur; ita ut probabili-

lem celebrabamus contraria sententiam. In praxi tamen omnes quorum ego confessiones audirem, ablinere ab eiusmodi expressionibus iubemus. Sotus quoque Libr. VII. de iur. T. iur. artic. 1. qusq. 1. conc. 4. subdubitanter loquitur de his iurandi modis.

X. Sequentes formule, *Vobis Deo, iuro Deo, promitto Deo, vulgo voto a Dio, giuro a Dio, prometto a Dio,* verum iuramentum continent: quia revera Dei in teles vocatur. Et licet eiusmodi expressiones & voti rationem habere videantur, & promissionis; attamen, cum ita quiescentes palerint, in haec assertiorum confirmatione admittantur, iuramentum constitutum. Sequens autem formula, *Iuro me hoc facturum, vel hoc ita effe, nullo addito verbo, ex vi verborum, & iunctae natura iuramentum est.* Contrarium docent Salmanticensis tract. XVI. cap. II. punct. 3. n. 23. Bonacatā dis. IV. punct. 1. sub finem. Immo tam Salmanticensis, quam statua allegant pro se Suarez, sed falso: *Bonacatā docet D. Thomas 2. 2. q. lxxxix. art. 1. ad 3. abholere asserter, illam iuramentum contineat.* Idem docet D. Augustinus ferm. 2. edit. Lov. cap. vi. *Nos vos fallant qui necisio quo modo volentes ipsas iurationes ad iurandum. In uia tamen confiderantur sunt circunstantes.* Idipsum docemus & nos. Praefata nota abllare iuramentum produnt; intentione tamen eadem proferentes, aliquid circumstantes attendente sunt. Quare, si quid addatur quod in invocatione divini testimoniū verba illa extrahat, iuramentum non erit: puta, si quis iuraret hoc modo, *Iuro per meam barbam, per decem, iuro per membris,* in his formulis nullum factum iuramentum. Nullum quoque iuramentum proferre volunt communiter Auctores illam qui dicent, *Iuro per hanc crucem, nulla delegata cruce: quia qui a formando crucis signo ablinet, intentionem non iurandi habere presumitur.* Quod si crucem reformaretur, iuramentum proferet. Circumstante tamen ipsandis. Pariter, si quis rogatus, ut sub iurando quidquam affirmet, responderet, *Iuro ita esse, vere iurans.*

X. Ad tertium genus reducuntur formulæ illæ que quandoque iuramentum continent, & aliquando non continent; cuiusmodi sunt, *Sicut Deus, coram Deo loquor, Deus videt iste esse.* Quis, si enunciative proferantur, iuramenta non sunt: contra, iuramenta totidem sunt, si invocative pronuntiantur; ut confat ex Apostolo Paulo ad Galatas 1. iurante illis verbis: *Qra autem scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentor.* Advertis tamen velim, quod, ut deprehendantur enunciative

Conc. Theol. Tom. III.

vel invocative prolatæ, non solum hominis loquens intentio, sed etiam loquendi modus est impicendus. Nam si dicatur, *Deus videt quis facio,* Deus audit que loquor, nisi conget de opposta intentione, non prefumitur iuramentum. Contra vero, si dicatur, *Deus scit me verum dicere,* Navarrus in Manual. cap. XI. n. 2. Leander tract. I. disp. II. q. IV. iussit talem formulam verum iuramentum contingeret: que fane opinio fatigabilis mihi videtur. Ceterum, quia aliud quid ambiguitatis praefata formula includit, idcirco circumstante attendende sunt, & potissimum loquens intentio.

XII. Ad hanc classem quoque revocantur Auctores lequentes formulæ, *Dex miti teſſis eſt, quia verum dico, Vicit Deus, Vicit Dominus, Deus eſt veritas.* Verum cominior, & in illi unice vera lentitudo opposita docet. Quandoquidem, ut a prima formula exordiat, D. Thomas 2. 2. q. lxxxix. art. 1. ad 3. abholere asserter, illam iuramentum contineat. Idem docet D. Augustinus ferm. 2. edit. Lov. cap. vi. *Nos vos fallant qui necisio quo modo volentes ipsas iurationes ad iurandum. In uia tamen confiderantur sunt circunstantes.* Idipsum docemus & nos. Praefata nota abllare iuramentum produnt; intentione tamen eadem proferentes, aliquid circumstantes attendente sunt. Quare, si quid addatur quod in invocatione divini testimoniū verba illa extrahat, iuramentum non erit: puta, si quis iuraret qui hoc dicit, *Ita ne, quipuis es pravus cordis, & perverse cordis, & dicat, Per Deum tuas iuras: si dicas, Tassis est Deus, non iuras?* Quid est enim per Deum nisi tassis est Deus? Aut quid est, *Tassis est Deus, nisi per Deum?* Quid est autem iurare, nisi ins Deo reddere, quando per Deum iuras; ins saluti tuae reddere, quando per salutem tuam iuras; ins filii tuis reddere, quando per filios tuos iuras? Quid autem ius debet saluti nostrae, filii nostri, *Deo nostro, nisi caritatis, veritatis, & non falsitatis?* Maxime autem per Deum cum sit, ipsa est vera iuratio: *qua & cum dicit: quisque, per meam salutem, salutem suam Deo obligat;* quando dicit, *Per filios meos, oppigitur Deo filios suis,* ut hoc enunciatur in capitulo eorum quod exit de ore ipsius: *si verum, verum; si falsum, falsum.* Quare perperam inter ambiguas iurandi formulæ illam collocant *Spores, Felix Potestas, La-Croix,* & alii plures Cauitatis. De aliis formulæ res clarior est, quoniam Scriptura illas præscribit pro vero iuramento. Ierem. ix. *Iurabunt, Vicit Dominus, Eadem formulæ nisi est Elias: Vicit Dominus Deus Israel,* in

P 3 in

in cuius conspectu sio: III. Regum xvii. Nullo ergo modo inter aequivoce expressiones recendente iam delicta formulae, quidquid afferentes non pauci.

XIII. Iuramenta non continent sequentia dicta, Sim regnum, mendax, infidelis, hereticus; sim fui; amputetur mibi nafus, auricula, si ita non est: similes namque locutiones, iuxta communem acceptationem, non nisi quandam preferunt sponctionem. Sequentes vero formulae, Interfici, moriri, dispergare, si per modum exercitiorum proferantur, iuramentum continent, ut dictum est supra: reddunt enim hunc sensum: Deus, quem in seipsum appello, me occidat, si verum non est quod profero. Secus dicendum, si emuntatissimummodi pronuntiantur: communiter enim hoc pacto non nisi quandam sponctionem praeterunt. Iuramentum quoque non eis milii probabilitate videtur, tiro per me ipsum, per eum qui sum, vulgo giro da quel che sono: quamvis enim homo singularis Dei creatura sit, iuxta tamen communem sententiam non aliud intelligitur quam interpositio fidei, & autoritatis humanae.

C A P U T VI.

Nenulle alia quasiuncule circa iuramentorum formulas, potissimum circa banc, Per Deum, resoluuntur. Regule quoque pro iuramentis discernendis.

I. A deo familiari est hominibus confusione. Tudo iurandi, ut Autores non pauci, cum praeformat confutundent aboleantur, iuramentum non esse admittunt id quod absolute iuramentum est; quemadmodum ex sequentibus pluram erit.

II. Quod. I. An iurant homines passim aentes, Par Dias que si, ut Hispani; Par Dia ut Forofoles; Per Dio, ut Itali; Par Dio, ut Siculi: que omnia idem sicutas per Deum? Resp. Patriitus Sporer tract. XII, in 2. tract. Dascal. cap. 1. sec. 1. n. 9. docet, homines Deum sic invocantes, si praeclaudant ab invocatione divini telionum; Ieu si, dum prelati verba proferunt, negati- ve habeant (quod idem valer ac si neque intentionem habeant iurandi, neque non iurandi) nullo modo iurare. En illis verba, iterum non est iuramentum, quia eo ipso Deus non invocatur ut telis: aliquis semper iurarent, & sese ipsius iurarent qui ad singulare verba efficiunt illud suum. Per Deum, Per sacramentum &c. Unde Confessarius audiens penitentem falso iurasse se accusantem,

non statim periuersasse confessare debet; sed interrogare, an intendenter Deum invocare in telis: & quidem falsitatis: & longe scriptio deprehendit non sive periuersa, sed mendacia ex materia sua distinguita, aliquando officiosa, aliquando iocoosa, & sic ventalia. Animus intendens velim ad rationem quam Authoris prodit, ut evineat iurantes per Deum non iurare: quia aliquam tempor iurarent, & sapienter periuerserant. Quapropter, ne hec sequatur, dicendum est illis non iurare. Hoc est familiarissimum principium plurium recentium Capitularum. Quia homines passim ex pecunia mutuo data prouident accipiunt, non committunt uluram. Cum? quia aliqui omnino fere essent uluram labi infici. Hoc ratio[n]cio frequentissime uitetur. Sed & consecutio quam Authoris deducit, digna consideratione est. Subdit namque, quod licet penitentes se acciperet falsi iuramenti, sua conscientia sic dicitur: non propterea tamen ei fidem habere debet Confessarius. Unde Confessarius audiens penitentem falso iurasse se accusantem, non statim periuersasse confessare debet. Hec a Theologo prolati fuisse, vix credibile fore, nisi ipsi edita legentur. Concludit tandem, quod, licet falsitatem sub illa divini telionum invocatione prouident iurantes, non nisi mendacia iocoom, vel officium pro materia diversitate commitunt; & consequenter solum venialiter peccant. Quid Chrysolomus, quid Augustinus, quid Patres omnes tam acriter invehantur adversus iurandi confutandinem? Nam qui ex coniunctudine iurant, expellant intentionem iurandi non habent, nihilque de iuramento cogitant. Hanc doctrinam habuit Sporer ex Tamburino, quem in album suorum magistrorum pericerit. Non abs re censeo verba etiam Tamburini isthuc transcribere, ut cautoles reddant lectores huicmodi Authorum. Tamburinus itaque Lib. III. in Decal. cap. 1. §. 3. n. 6. hac scribit. Per quaecunque verba, etiam perficie Deum continentia, multo magis dubie, emituntur iuramentum, erit omnino. & semper in foro conscientia ad intentionem iurantis attendendum, si velim deprehenderet, an vere iuramentum sit. Vel enim, quaecunque tandem, verba proferantur, intendit, quis primo positio invocare Deum, vel secundo positio non invocare, vel tertio (five quia non adverterit, five quia negligit) presemit ab eiusmodi invocatione; hoc est, nec intendit, nec non intendit invocare. Partito videtur adequata: continet enim contradicitoria, & precisum ab ipsis. Iam si pri-

si primum, certo erit iuramentum, ut ex se patet. Si secundum, certo iuramentum non erit, ut fatetur communiter Doctores... Litet enim oī dicunt, Euro Per Deum, si volunt per hoc verba Deum ut tefern mei dicti implorare, utique non implorando, nisi velde materialiter, sicuti si platters a magistro exterius cadem verba preferet. Certe in Sicilia ignobilis viri in uniuerso verbo Par Dio iurant. Quis autem dicit, eos ignobiles vere iurare, cum ipsi aliquando sciam quid significet illud Par Dio? Videtur autem ex sua ratione significare Per Deum. Denique si seruum, certo item iuramentum non erit, quia non invocat Deum. Cum enim his abstrahat ab invocatione, clares appareat invocationem non exhibere. Duo hic docet Tamburinus: quorum unum certissime fallum est, nempe quod iurans sine animo iurandi, non iuret: que propositio ab Ecclesia damnata est, ut infra videatur: alterum quod iurans, si non advertat le iurare, le iuri pretendat ab invocatione diviniti telionimi, non iuret: que pariter propositio fallit omnino mihi est, & scandali plena. Sed, quod magnopere admiraverit devenimus, est, Tamburinus tellari, has suas propositiones communiter a Doctribus edoceri. Laudat namque Layman, qui san Lib. IV. tract. II. cap. 1. num. 3. eas docet. Citat deinde pro te etiam Suarez Lib. I. de iur. cap. 1. num. 4. fed fallo: nihil enim ibi habet insignis iste Theologus quod his opinionibus faveat. Rationem porro allegat Tamburinus ad suas propositiones confirmandas, que eadem est at illa quam ex Sporer modo produxitur. Iurant enim Siculi, inquit, unoquoque verbo, Par Dio, quod idem iurat ac per Deum. Quia autem dicit, eos iurare? Nonne validatio ratio? Sed subdit: Ignorant enim, vel non advertunt, quid sit illud Par Dio, quidve significet. Quid iunt illi qui hoc ignorant? Christiani? Catholicci? Ignorant ergo christiani populi secundum Decalogi preceptum? At, dum sanctissimum Dei nomen prouunt, tamquam platters a magistro docti, materialiter illud proferunt. Platters ergo iunt Siculi ignobiles circa Dei cognoscen- tiam? Quid, quod, co docent Parochi, & magistri, dum illis edificunt, Non affluit nomen dei tui in vanum? Obsolevit ne hoc mandatum in Sicilia? Hac Tamburini doctrina minus congruit eius patria, curius gens acumen ingenii præstat; & præterea christiana professio nimirum probroba, ac infelicitas est. Et profecto, si dum per Deum affluerit, non ob id penitentem abolvere debet, quando a divinis nominis altitudine pronunciatione acutum ingeni præstat;

& preterea christiana professio nimirum probroba, ac infelicitas est. Contendunt aliqui iniuria offici Tamburini, sed immerro. Vide infra Diff. II. IV. n. 9. quæs. 2.

III. Doctrinam itaque, & opinionem quam ex citatis Authoribus descripsi, tamquam famam, & improbabilem reiicio. Ad plenaria tamen queſti, & responsionis intelligentiam dico, eos qui ita aſſertiones conformant his formulis, Par Dio que sit, Par Dio si, Par Dio no, Per Dio, quod idem est ac dicere per Deum, vere iurare; & si frequenter ab his formulis utantur, in coniunctudine iuraticis veritari. Si quis vero ira subita percitus, vel molleitia affectus proferret illud Per Deum, utique non iuraret, quia nihil adfirmaret, vel negaret; sed nihilominus nomen Dei in vanum affimeret; sicut in vanum illud affirment alii dicentes, Di Dio, Po far Dio, nihil adfirmante, vel negantes.

IV. Quod. II. An qui pali nomen Dei affluit in vanum, licet nihil adfirmet, vel neget, peccant mortaliter? Relp. Qui in quacumque ire, taddi, gaudi, alteriusve perturbationis occasione, nomen Dei uturat, proximo periculis iurandi, & peierandi lefe committit. Vix enim fieri potest ut in omnibus fere animi sui mortibus Dei nomen pronuntiet, & data occasione adfirmaret aliud, vel negandi, illud nomen non invocet. Graviter ergo peccare eos alero qui Deum contingerent nominant, non tantum ob vanum, continuum & scandali plenum Dei invocationem, quantum ob gravissimum voluntariumque peierandi periculum. Quare Confessarius prudens & pius neminem illorum qui pallim nomen Dei utipliant, absolvat, nisi prominat, & pericolo facto, replet linguam suam cohibant ab eiusmodi vana, & continua divini nominis assumptione. Et quamquam illi sub initium divine nominationis peccatum grave Confessarius non deprehendat, non ob id penitentem abolvere debet, quando a divinis nominis altitudine pronunciatione acutum ingeni præstat;